

Co-funded by
the European Union

Tvarumo švietimas: aplinkosaugos valdymas, daugiausia dėmesio skiriant gamtos įkvėptai veiklai

CONNECT vadovas 3

Erasmus+ project:
Cultivating Outdoor Nature-based Education for Competence and Teaching

2024-2-HU01-KA210-SCH-000265656

Šis projektas buvo finansuojamas Europos Komisijos parama pagal programą "Erasmus+".

Europos Komisijos parama rengiant šį leidinį nereiškia pritarimo turiniui, kuris atspindi tik autorių požiūrį, ir Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame esančios informacijos naudojimą.

Apie projektą

Šis vadovas buvo sukurtas įgyvendinant Erasmus+ projektą CONNECT: Cultivating Outdoor Nature-based Education for Competence and Teaching. Pagrindinė tikslinė grupė yra mokytojai, dirbantys vidurinio ugdymo srityje, kartu gebantys prisitaikyti prie pradinio ugdymo ir mokytojų rengimo aplinkybių. Skyriuje tiesiogiai atliepiami pagrindiniai projekto rūpesčiai: didėjantis paauglių stresas, didėjanti socialinė izoliacija, mažėjantys socialiniai įgūdžiai ir neatidėliotinas poreikis remti mokinių psichinę gerovę, skatinant įtrauktį ir bendrąsias kompetencijas taikant novatoriškus mokymo metodus.

Gamtos mokymasis kaip atsakas į dabartinius švietimo iššūkius

Tyrimai ir praktika visoje Europoje rodo, kad šiandienos paaugliai patiria precedento neturintį spaudimą. Pernelyg didelis laikas prie ekranų, sumažėjęs kontaktas su gamta, akademiniai reikalavimai, socialinis palyginimas ir nežinomybė dėl ateities prisidėjo prie didėjančio streso, emocinės perkrovos ir atsiribojimo nuo mokymosi lygio. Mokykloms vis dažniau kyla iššūkis reaguoti į šias tendencijas naudojant metodus, kurie peržengia tradicinį mokymą klasėje.

Mokymasis gamtoje yra konkretus ir patirtinis atsakas į šiuos iššūkius. Perkeldami mokymąsi už klasės ribų, mokytojai gali sukurti dinamiškesnę, patrauklesnę ir į žmogų orientuotą ugdymo patirtį. Lauko aplinka suteikia daug stimulų mokymuisi, tuo pačiu palaikant fizinę, emocinę ir psichinę gerovę. Kaip pabrėžiama projekto paraiškoje, kontaktas su gamta gali sumažinti stresą, pagerinti atsparumą ir padidinti motyvaciją mokytis, ypač kai derinamas su praktine dalyvaujama veikla.

Mokymasis lauke įtraukiantis

Įtrauktis yra pagrindinis programos "Erasmus+" prioritetas ir pagrindinis šio projekto principas. Įtraukus mokymasis lauke nereiškia, kad su visais mokiniams elgiamasi vienodai; veikiau tai reiškia, kad reikia sudaryti sąlygas, kuriose kiekvienas mokinys galėtų prasmingai dalyvauti, nepriklausomai nuo jo gebėjimų, išsilavinimo ar emocinės būsenos.

Veiklos gamtoje natūraliai skatina įtrauktį, nes leidžia pasireikšti įvairioms įsitraukimo formoms. Stebėjimas, judėjimas, kūrybinė raiška, bendradarbiavimas ir refleksija gali egzistuoti toje pačioje veikloje. Šis lankstumas ypač vertingas vidurinio ugdymo aplinkoje, kur klasėse dažnai dalyvauja įvairaus mokymosi profilio, kultūrinės kilmės ir pasitikėjimo savimi lygio mokiniai.

Lauko mokymosi aplinka paprastai sumažina našumo spaudimą ir griežtą hierarchiją. Mokiniai, kuriems gali būti sunku akademiškai sudėtingoje klasėje, dažnai randa naujų būdų prisidėti ir sėkmingai dirbti lauke. Tai padeda įgyvendinti projekto tikslą mažinti paauglių izoliaciją ir socialinę atskirtį, skatinant bendrą patirtį ir priklausymo jausmą.

Socialinių ir emocinių kompetencijų palaikymas per patirtį

Pagrindinis CONNECT projekto tikslas – ugdyti universalias ir socialines-emocines kompetencijas, tokias kaip bendravimas, bendradarbiavimas, savęs pažinimas ir atsparumas. Šie gebėjimai įgyjami ne vien per mokymą, bet per patirtį, apmąstymus ir bendravimą su kitais.

Mokymasis lauke sukuria natūralias galimybes bendradarbiauti, spręsti problemas ir dalytis atsakomybe. Grupinės užduotys, tokios kaip vietinių ekosistemų tyrinėjimas, dalyvavimas tvarumo akcijose ar bendras apmąstymas lauko veikloje, skatina mokinius klausytis vieniems

kitų, derėtis dėl vaidmenų ir valdyti emocijas. Ši patirtis stiprina socialinius įgūdžius, kurie yra būtini tiek asmeninei gerovei, tiek aktyviam pilietiškumui.

Svarbu tai, kad gamtos mokymasis taip pat palaiko emocinį reguliavimą. Laikas, praleistas lauke, gali padėti mokiniams sulėtinti tempą, atkurti ryšį su savo pojūčiais ir nukreipti dėmesį nuo nuolatinės skaitmeninės stimuliacijos. Paprasta veikla, tokia kaip savo jausmų analizavimas, sensoriniai tyrinėjimai ar lauko apmąstymų ratai, gali padėti valdyti save ir emocinę pusiausvyrą, tiesiogiai sprendžiant projekto susirūpinimą dėl blogėjančios paauglių psichinės gerovės.

Darbas su mišrių gebėjimų grupėmis

Vidurinių mokyklų mokytojai vis dažniau dirba su mišrių gebėjimų grupėmis, kuriose diferenciacija yra būtina. Mokymasis lauke palaiko diferenciaciją nestigmatizuojančiu būdu. Veikla gali būti neribota, leidžianti mokiniams įsitraukti skirtingu gyliu ir tempu. Vienas mokinys gali sutelkti dėmesį į faktų stebėjimą, kitas - į kūrybinę raišką, o kitas - į emocinę refleksiją – visa tai toje pačioje mokymosi sistemoje.

Mokytojai skatinami sutelkti dėmesį į procesą, o ne į rezultatus ir vertinti pastangas, bendradarbiavimą ir refleksiją. Porinis ir mažų grupių darbas toliau remia įtrauktį ir socialinį mokymąsi, padeda mokiniams ugdyti pasitikėjimą savimi ir tarpasmeninius įgūdžius mokantis vieniems iš kitų.

Mažos sąnaudos, mažos rizikos ir tvarus įgyvendinimas

Dažna mokymosi lauke kliūtis yra suvokimas, kad tam reikia daug išteklių, laiko ar specializuoto mokymo. Iš tikrųjų daugelis veiksmingų gamtos veiklų yra nebrangios ir lengvai įgyvendinamos. Mokyklų kiemai, netoliese esantys parkai ar vietinės žaliosios erdvės gali tapti prasminga mokymosi aplinka, kai jie naudojami sąmoningai.

Trumpa, reguliari veikla lauke dažnai yra paveikesnė nei retkarčiais dideli projektai. Net dešimt minučių, praleistų lauke, gali prisidėti prie gerovės ir įsitraukimo. Rizikos valdymas turėtų būti sutelktas į sąmoningumą ir atsakomybę, o ne vengimą, nustatant aiškias ribas ir bendras taisykles, kuriomis remiamas saugumas ir savarankiškumas.

Praktikos derinimas su "Erasmus+" prioritetais

Šiame vadove pateikti metodai tiesiogiai prisideda prie programos "Erasmus+" prioritetų, susijusių su gerove, įtrauktimi ir bendrųjų gebėjimų ugdymu. Integruodami gamtos mokymąsi lauke į kasdienę mokymo praktiką, pedagogai remia mokinių asmeninį augimą, socialinę sanglaudą ir aplinkosauginį sąmoningumą. Tuo pačiu metu mokytojai stiprina savo profesines kompetencijas, taikydami novatoriškus, patyriminius metodus, atitinkančius šiuolaikinius ugdymo poreikius.

Galiausiai mokymasis lauke yra ne papildoma našta, o galingas pedagoginis išteklius. Apgalvotai naudojamas jis padeda mokytojams sukurti įtraukią, palaikančią ir įtraukiančią mokymosi aplinką, kuri įgalina jaunus žmones tapti atspariais, socialiai susijusiais ir aplinką tausojančiais ateities piliečiais.

I DALIS – TEORINIAI PAGRINDAI

1 skyrius: Nuo aplinkosaugos žinių iki atsakomybės už aplinką

Per pastaruosius dešimtmečius aplinkosauginis švietimas tapo neatsiejama mokyklų programų dalimi visoje Europoje. Mokiniai sužino apie klimato kaitą, biologinės įvairovės nykimą, taršą ir išteklių išsekimą, dažnai nuo ankstyvo amžiaus. Daugelis jaunų žmonių gali paaiškinti visuotinio atšilimo priežastis, įvardyti nykstančias rūšis ar apibūdinti miškų naikinimo pasekmes. Tačiau, nepaisant šio didėjančio sąmoningumo, išlieka nuolatinis atotrūkis tarp žinojimo apie aplinkos problemas ir veiksmų taip, kad apsaugotų ir palaikytų gamtą. Ši spraga kelia esminį klausimą pedagogams: kodėl vien aplinkosaugos žinios taip dažnai neveda į atsakomybę, rūpestį ir veiksmus?

1 langelis. Aplinkosauginis švietimas nacionalinėje švietimo politikoje

Italijoje Švietimo ministerija pristatė politiką, pagal kurią visos valstybinės mokyklos privalo *mokyti klimato kaitos ir darnaus vystymosi kaip mokymo programos dalį*. Nuo 2020–2021 mokslo metų Italijos moksleiviai kiekvieną mokslo savaitę skirs apie vieną valandą klimato, tvarumo ir aplinkosaugos temoms, susijusioms su geografija, pilietiškumu ir gamtos mokslais. Šį žingsnį švietimo ministras paskelbė kaip būdą, kad aplinkosaugos klausimai taptų pagrindiniu mokinių mokymosi patirties aspektu (Italijos švietimo ministro pranešimas, 2019 m.). Italija yra pirmoji šalis Europoje, įgyvendinusi tokius teisės aktus. Nors sisteminiai reikalavimai dėl konkrečių mokymosi lauke valandų arba aplinkosauginio švietimo valandų per savaitę dar nėra vienodai privalomi kitose Europos švietimo sistemose, **politikos tendencijos vis labiau remia aplinkosauginį švietimą ir švietimą lauke kaip esminius mokymo komponentus**. Visame žemyne vyriausybės ir švietimo institucijos į mokymo programas įtraukia tvarumą ir su gamta susijusią patirtį, moko mokytojus lauko pedagogikos ir kuria politiką, padedančią mokykloms natūralią aplinką paversti aktyvia mokymosi erdve, o ne retkarčiais papildymu.

Šaltinis: <https://www.earthday.org/italy-first-country-climate-change-studies-in-schools/>

Aplinkosaugos priežiūra siūlo būdą permąstyti šį iššūkį. Užuo sutelkęs dėmesį į informaciją ir sąmoningumą, valdymas pabrėžia santykius, atsakomybę ir praktiką. Tai reiškia aktyvų rūpinimąsi gamtos pasauliu, pagrįstą ryšio ir įsipareigojimo gyvoms sistemoms ir vietoms jausmu. Žvelgiant iš švietimo perspektyvos, valdymas perkelia dėmesį nuo mokymo apie aplinką prie mokymosi, kaip ja rūpintis, ne kaip abstraktų idealą, bet kaip gyvą ir nuolatinę praktiką.

2 langelis: Kas yra aplinkosaugos priežiūra?

Aplinkosaugos priežiūra reiškia atsakingą rūpinimąsi natūralia aplinka ir jos valdymą per informuotą, etišką ir aktyvų dalyvavimą. Ji apima ne tik žinias apie aplinkosaugos problemas, bet ir rūpinimosi, atsakomybės ir pagarbos gyvenimo sistemoms ir gamtos vietoms santykių plėtrą.

Švietimo kontekste aplinkos priežiūra reiškia paramą besimokantiesiems matyti save kaip gamtos pasaulio dalį, o ne atskirti nuo jo. Tai apima mokymąsi stebint, dalyvaujant ir veikiant, pavyzdžiui, rūpinantis vietine aplinka, saugant ekosistemas ir priimant apgalvotus sprendimus, atsižvelgiant į ilgalaikį ekologinį poveikį.

Aplinkosaugos priežiūra apima platų veiksmų spektrą – nuo mažų, kasdienių praktikų iki labiau struktūrizuotų kolektyvinių iniciatyvų. Šie veiksmai gali apimti vietinių žaliųjų erdvių, mokyklų sodų ar buveinių priežiūrą ir atkūrimą; natūralių procesų stebėjimą; atliekų ir išteklių naudojimo mažinimą; dalyvauti išsaugojimo ar valymo veikloje; ir priimti atsakingus sprendimus, susijusius su vartojimu, judumu ir energijos vartojimu. Tai taip pat

apima bendradarbiavimą mokyklose ir bendruomenėse, kai besimokantieji prisiima bendrą atsakomybę už aplinkos priežiūrą.

Aplinkosaugos priežiūra pabrėžia bendrą atsakomybę, vietos veiksmus ir nuolatinį įsipareigojimą. Jame pripažįstama, kad tvarumas yra ne tik ateities rezultatai, bet ir kasdienė praktika, formuojanti žmonių gyvenimą su aplinka. Per priežiūrą besimokantieji ugdo laisvę, suprasdami, kad jų veiksmai gali prisidėti prie natūralių sistemų sveikatos ir atsparumo.

Viena iš priežasčių, kodėl vien žinių nepakanka, yra tai, kaip dažnai pateikiamos aplinkosaugos problemos. Pasauliniai aplinkosaugos iššūkiai dažnai apibrėžiami remiantis didelio masto statistika, tolimu poveikiu ir nerimą keliančiomis prognozėmis. Nors tokia informacija yra moksliskai svarbi, ji gali atrodyti pribloškianti ir beasmenė, ypač jauniems žmonėms. Kai mokiniai nuolat susiduria su krizės naratyvais, jie taip pat turėtų būti informuojami apie prasmingo įsitraukimo galimybes, kad jie nesijaustų bejėgiai, neišitraukę ar emociškai atsiriboję. Tokiomis aplinkybėmis daugiau žinojimas nebūtinai įgalina veikti; Vietoj to jis gali sustiprinti jausmą, kad problemos yra per didelės, kad jas būtų galima paveikti.

Žemiau esantys grafikai rodo, kaip atsakomybė už išteklių saugojimą ir puoselėjimą gali padaryti skirtumą, net jei mokiniai to nemato.

Aplinkosaugos priežiūra į tai reaguoja pertvarkydama tvarumą kaip kažką, kas prasideda arti namų. Atsakomybė kyla ne iš abstraktaus supratimo, o iš santykių ir patirties. Kai jauni žmonės įsitraukia į vietinę aplinką, laikui bėgant stebi gyvasias sistemas ir dalyvauja jų priežiūroje, aplinkosaugos klausimai tampa apčiuopiami ir aktualūs. Valdymo ugdymas pripažįsta, kad žmonės labiau linkę saugoti tai, ką žino, vertina ir su kuo jaučiasi susiję.

Valdymo esmė yra kitoks atsakomybės supratimas. Atsakomybė nėra primetama taisyklėmis ar moraliniu spaudimu, bet ugdoma pasitikėjimu ir dalyvavimu. Kai mokiniai kviečiami prižiūrėti sodą, stebėti vietinę ekosistemą ar prižiūrėti bendrą lauko erdvę, jie ne tik mokosi faktų; jie praktikuoja atsakomybę. Ši patirtis padeda jauniems žmonėms matyti save kaip ekologinės sistemos dalį, o ne išorinius stebėtojus. Atsakomybė tampa kažkuo, ką jie priima, o ne kažkas, ką jiems liepia priimti.

Šis pokytis taip pat meta iššūkį tradiciniam studentų vaidmeniui aplinkosauginiame švietime. Pernelyg dažnai jauni žmonės laikomi besimokančiais, kurie turi įsisavinti informaciją arba keisti asmeninį elgesį atskirai. Valdymo švietimas, priešingai, traktuoja jaunos žmones kaip gabius prisidedančius ir prižiūrėtojus. Ji pripažįsta jų gebėjimą prasmingai veikti savo bendruomenėse ir aplinkoje. Šis pripažinimas yra labai svarbus plėtojant laisvę. Kai mokiniai jaučia, kad jų veiksmai yra svarbūs, net ir nedideliu mastu, motyvacija ir įsipareigojimas didėja.

Vietos veiksmai atlieka pagrindinį vaidmenį mažinant atotrūkį tarp žinių ir atsakomybės. Nors pasauliniai aplinkosaugos iššūkiai reikalauja sisteminių sprendimų, švietimui naudinga pagrįsti tvarumą vietiniame kontekste. Rūpindamiesi netoliese esančia žaliaja erdve, atkurdami buveinę ar stebėdami sezoninius pokyčius, mokiniai gali tiesiogiai pamatyti savo veiksmų poveikį. Ši patirtis sukuria tęstinumo ir atskaitomybės jausmą, kurio dažnai trūksta abstrakčioms globalioms problemoms. Per vietinę priežiūrą studentai sužino, kad atsakomybė už aplinką neapsiriboja būsimais sprendimais ar tolimomis vietomis, bet yra įtraukta į kasdienes pasirinkimus ir praktiką.

Kitas svarbus aplinkosaugos aspektas yra laikas. Žinių galima įgyti greitai, tačiau priežiūra vystosi lėtai. Valdymas reikalauja pakartotinio įsitraukimo, stebėjimo ir apmąstymų. Tai reiškia, kad reikia pastebėti pokyčius, reaguoti į poreikius ir pripažinti, kad rezultatai ne visada būna greiti. Šis laiko matmuo yra reikšmingas švietimo požiūriu. Pasaulyje, kuriam būdingas greitis, greitas grįžtamasis ryšys ir greitas vartojimas, valdymas moko kantrybės, atkaklumo ir dėmesingumo. Šios savybės yra būtinos tvarumui, tačiau retai ugdomos taikant konvencinius mokymo metodus.

Aplinkos valdymas taip pat skatina atsisakyti baime grįstų švietimo metodų. Nors rūpestis ir sąmoningumas yra būtini, švietimas, kuris pirmiausia remiasi baime, gali pakenkti valios laisvei. Stewardship siūlo alternatyvų naratyvą, orientuotą į rūpestį, atsakomybę ir galimybes. Ji pripažįsta aplinkosaugos iššūkius, nesumažindama besimokančiųjų iki pasyvių krizės liudininkų. Vietoj to pabrėžiama, ką čia ir dabar galima padaryti kolektyviniais ir individualiais veiksmais. Tai nepaneigia aplinkosaugos problemų rimtumo, bet įtraukia jas į įsitraukimo, o ne paralyžiaus rėmus.

Svarbu tai, kad valdymo išsilavinimas neatmeta žinių. Mokslinis supratimas tebėra būtinas norint imtis pagrįstų veiksmų. Tačiau valdymas sujungia žinias su praktika ir vertybėmis. Faktai apie ekosistemas įgauna prasmę, kai yra susiję su tiesiogine patirtimi. Biologinės įvairovės nykimo supratimas tampa įtikinamesnis, kai mokiniai pastebėjo rūšių nykimą vietiniame kontekste. Žinios šia prasme tampa rūpesčio įrankiu, o ne savitiksliau.

Mokykloms, norint taikyti aplinkosaugos valdymo metodą, reikia keisti švietimo prioritetus. Jis kviečia pedagogus į mokymosi aplinką žiūrėti kaip į gyvas sistemas, o mokyklas – kaip į vietas, kuriose galima praktikuoti atsakomybę, o ne tik diskutuoti. Tai gali apimti permąstymą, kaip naudojamos lauko erdvės, kaip struktūrizuojami projektai ir kaip mokiniams patikėti prasmingi vaidmenys. Taip pat reikalaujama, kad pedagogai priimtų netikrumą, leisdami mokymuisi atsiskleisti per procesus, o ne iš anksto nustatytus rezultatus.

2 skyrius: Jaunimas kaip gyvojo pasaulio globėjas

Jaunimas nepatiria pasaulio kaip vienos edukacinės erdvės. Jų kasdienis gyvenimas juda tarp namų, mokyklos, lauko aplinkos, vidaus namų veiklos, pvz., kompiuterio ir telefono naudojimo, bendraamžių santykių ir bendruomenės erdvių. Aplinkos valdymas efektyviausiai vystosi, kai jis yra įtrauktas į šiuos kasdienes kontekstus, o ne pridodamas kaip atskiras dalykas arba mokomas tik per mokymą. Šiame skyriuje nagrinėjama, kaip jauni žmonės gali tapti aplinkos prižiūrėtojų vaidmeniu per tiesioginį įsitraukimą, rūpestį ir veiksmus įvairiose erdvėse, kurios formuoja jų gyvenimą.

Priežiūra namuose: kasdienis rūpestis ir atsakingi pasirinkimai

Namai dažnai yra pirmoji vieta, kur jauni žmonės susiduria su rūpesčio, atsakomybės ir rutinos idėjomis. Aplinkos priežiūra namuose nereikalauja ekspertų žinių ar didelių gyvenimo būdo pokyčių. Ji auga per pasikartojančius, mažus veiksmus, kurie daro aplinkosauginę atsakomybę matomą ir prasmingą. Paaugliai gali dalyvauti rūšiuojant atliekas, mažinant maisto švaistymą, prižiūrint kambarinius augalus, taupant vandenį ar energiją arba palaikant apgalvotus vartojimo sprendimus namų ūkyje.

Šie veiksmai tampa šviečiamieji, kai jaunuoliams ne tik nurodoma, ką daryti, bet ir jie įtraukiami į pasekmių pastebėjimą ir sprendimų priėmimą. Pavyzdžiui, prisiimant atsakomybę už mažą sodo plotą, kompostuojant organines atliekas ar padedant planuoti maistą, skatinamas sąmoningumas apie išteklius, ciklus ir ribas. Laikui bėgant tokia praktika padeda jauniems žmonėms suprasti, kad aplinkos priežiūra nėra abstraktus idealas, o

kasdienio gyvenimo dalis. Valdymas namuose vystosi per nuoseklumą, bendrą atsakomybę ir patirtį, kai maži veiksmai kaupiasi į reikšmingą poveikį.

Valdymas mokykloje: mokymasis per atsakomybę ir dalyvavimą

Mokyklos siūlo galingas galimybes rūpintis aplinka, kai mokiniams patikėta reali atsakomybė. Užuoat sutelkusios dėmesį tik į aplinkosaugos žinias, mokyklos gali tapti erdvėmis, kuriose praktikuojama priežiūra. Rūpinimasis mokyklos sodais, žaliosiomis erdvėmis ar biologinės įvairovės zonomis leidžia mokiniams tiesiogiai įsitraukti į gyvasias sistemas. Augalų augimo stebėjimas, vabzdžių stebėjimas ar lauko mokymosi erdvių priežiūra padeda mokiniams ugdyti dėmesingumą ir kantrybę. Ši veikla skatina reguliarią stebėjimą ir priežiūrą, parodydama mokiniams, kad gyvos sistemos reaguoja į nuolatinį dėmesį, o ne į greitą intervenciją.

Aplinkosauga mokykloje taip pat pasireiškia kasdieniais mobilumo ir vartojimo pasirinkimais. Pasirinkus važiuoti dviračiu ar pėsčiomis į mokyklą, o ne tėvams, sumažėja išmetamųjų teršalų kiekis ir sustiprėja mokinių savarankiškumo ir atsakomybės už poveikį aplinkai jausmas. Panašiai, antri pusryčiai daugkartinėse talpyklose ir daugkartiniai vandens buteliai padeda sumažinti atliekų kiekį ir tausoti išteklius. Kai mokyklos suteikia prieigą prie saugaus geriamojo vandens, jos aktyviai įgalina šiuos tvarius įpročius ir palengvina atsakingus sprendimus visiems mokiniams.

Net mokyklos politika, susijusi su drabužiais, gali būti valdymo švietimo dalis. Mokyklinių uniformų ar bendrų aprangos gairių įvedimas gali sumažinti perteklinį vartojimą, apriboti socialinį spaudimą, susijusį su mada, ir sumažinti aplinkosauginį pėdsaką, susijusį su nuolat besikeičiančiomis drabužių tendencijomis. Tokios priemonės pabrėžia, kad tvarumas – tai ne tik aplinkosaugos projektai, bet ir apgalvotos sistemos bei bendros normos, palaikančios atsakingesnę kasdienį elgesį.

Valdymas taip pat atsiranda dalyvaujant mokyklos sprendimų priėmimo. Kai mokiniai dalyvauja formuojant mokyklos tvarumo praktiką, pavyzdžiui, mažinant atliekų kiekį, gerinant žaliąsias zonas ar prisidedant prie aplinkosaugos veiksmų planų, jie patiria save kaip prisidedančius, o ne pasyvius besimokančiuosius. Ši patirtis padeda ugdyti laisvę ir atsakomybę. Edukacinė vertė slypi ne tobulų rezultatų pasiekime, o rūpinimosi, prisitaikymo ir apmąstymų procese kartu.

Popamokinės veiklos ir sporto priežiūra: rūpestis ne tik rezultatais

Popamokinė veikla ir sportas vystosi, kai jauni žmonės fizinį aktyvumą patiria kaip kažką, susijusį su vieta, rūpesčiu ir tęstinumu, o ne rezultatais ar vartojimu. Nors organizuotas sportas dažnai siejamas su varžybomis, reitingais ir specializuota infrastruktūra, jis taip pat gali tapti galinga aplinkosaugos atsakomybės erdve, kai veikla grindžiama natūralia aplinka ir kasdieniais pasirinkimais.

Pasirinkus bėgioti, vaikščioti ar treniruotis miškuose, parkuose ar vietinėse žaliosiose erdvėse, o ne uždaroje patalpose ar komercinėse vietose, sportas vėl susiejamas su gamta ir sumažėja priklausomybė nuo daug išteklių naudojančios infrastruktūros. Bėgiojimas miško takais, tempimas parke ar treniruotės natūralioje vietovėje leidžia jauniems žmonėms patirti judėjimą kaip kraštovaizdžio dalį, o ne atskirti nuo jo. Laikui bėgant, reguliarius šių erdvių naudojimas ugdo pažįstamumą ir prisirišimą, skatina rūpintis aplinka, kurioje vyksta veikla.

Aplinkos priežiūra taip pat atsiranda per tai, kaip jauni žmonės elgiasi su savo naudojamomis erdvėmis. Pagarba takams, vengimas žalos augmenijai, buvimas takuose, kai reikia, ir vietų palikimas švarus sustiprina idėją, kad natūrali aplinka yra bendra ir trapi. Paprasta praktika, tokia kaip šiukšlių rinkimas po mokymų, pranešimas apie žalą takams ar veiklos pritaikymas

laukinei gamtai apsaugoti, padeda jauniems žmonėms suprasti jų buvimo poveikį be moralinio spaudimo ar nurodymų.

Su sportu susiję vartojimo pasirinkimai taip pat vaidina svarbų vaidmenį. Nuolat besikeičiančios sportinės aprangos, įrangos ir aksesuarų kultūra dažnai sustiprina nereikalingą vartojimą. Į valdymą orientuoti metodai skatina jaunos žmonės vertinti ilgaamžiškumą ir funkcionalumą, o ne madą. Tos pačios sportinės aprangos naudojimas laikui bėgant, įrangos taisydas, kai įmanoma, ir dalijimasis ištekliais klubuose ar grupėse rodo, kad atsakingas dalyvavimas nereikalauja nuolatinio keitimo ar naujovių.

Komandinė veikla lauke, tokia kaip skautavimas, žygių klubai ar gamtos popamokinės programos, dar labiau sustiprina valdymą per bendrą atsakomybę. Kartu ruošiant įrangą, planuojant maršrutus, prisitaikant prie oro sąlygų ir palaikant vieni kitus veiklos metu, pabrėžiamas bendradarbiavimas ir rūpestis, o ne individualūs pasiekimai. Ši patirtis padeda jauniems žmonėms suprasti, kad atsakomybė yra kolektyvinė ir įtvirtinta praktikoje.

Per šiuos pasirinkimus sportas ir popamokinė veikla tampa erdvėmis, kuriose aplinkos tausojimo mokomasi per judėjimą, kartojimą ir patirtį. Išitraukdami į gamtą kaip į fizinio aktyvumo aplinką, jauni žmonės ugdo pagarbos ir atsakomybės jausmą, kuris laikui bėgant natūraliai auga, įsišaknijęs gyvenimiškoje patirtyje, o ne vien mokymuose.

Formos apačia

Valdymas su bendraamžiais: priklausymas, tapatybė ir bendri veiksmai

Bendraamžių santykiai vaidina pagrindinį vaidmenį paauglystėje, formuojant tapatybę, vertybes ir kasdienį elgesį. Aplinkos priežiūra tampa ypač prasminga, kai ja dalijamasi su draugais ir bendraamžiais ir įtraukiama į tai, kaip jauni žmonės leidžia laiką kartu. Kolektyvinis darbas įgyvendinant nedidelius aplinkosaugos projektus, rengiant informavimo kampanijas mokyklose ar rajonuose arba remiant vietos iniciatyvas, leidžia jaunimui patirti priežiūrą kaip socialinę praktiką, o ne asmeninę atsakomybę. Paramos laiškų rašymas, medžiagos rengimas mokyklos ar bendruomenės renginiams ar dalyvavimas vietos konsultacijose padeda jiems matyti save kaip aktyvius balsus savo bendruomenėse.

Bendraamžių valdymas taip pat vystosi per kasdienes jaunų žmonių pasirinkimus, kur ir kaip jie susitinka. Pasirinkus rinktis lauke parkuose, žaliosiose erdvėse ar mokyklų kiemuose, o ne leisti laiką prekybos centruose ar uždaroje komercinėse erdvėse, sumažėja vartojimas ir sustiprinamas ryšys su vieta. Iškylų ar bendrų patiekalų organizavimas lauke, užuot lankęsis greito maisto parduotuvėse, palaiko tvaresnius įpročius ir skatina lėtesnį ir sąmoningesnį buvimo kartu būdą. Šie pasirinkimai rodo, kad socialinis gyvenimas nebūtinai turi būti paremtas nuolatinio vartojimu, kad būtų malonus ir prasmingas.

Skaitmeninės erdvės taip pat yra tarpusavio santykių dalis, o valdymas gali būti taikomas ir šiuose kontekstuose. Jauni žmonės gali pasirinkti sumažinti ekrano ryškumą, apriboti nereikalingą įrenginių naudojimą žaidžiant internete arba suderinti skaitmeninę sąveiką su laiku, praleistu lauke. Net ir nedideli, bendri sprendimai, pavyzdžiui, sutikimas išjungti įrenginius susibūrimų lauke metu ar dažniau susitikti neprijungus, padeda sustiprinti supratimą apie energijos suvartojimą ir buvimo svarbą.

Šie bendraamžių veiksmai yra galingi dėl jų ryšio su priklausymu ir tapatybe. Kai rūpinimasis aplinka tampa tuo, ką jauni žmonės daro kartu, tai sustiprina socialinius ryšius ir sustiprina idėją, kad atsakomybė yra dalijama, o ne primetama. Svarbu tai, kad valdymas bendraamžių kontekste nebūtinai turi būti protesto ar konfrontacijos forma. Bendradarbiavimas ir konstruktyvus išitraukimas, orientuotas į dialogą, kūrybiškumą ir dalijimąsi patirtimi, padeda jauniems žmonėms išmokti pagarbiai dalyvauti demokratiniuose ir bendruomeniniuose

procesuose, kartu ugdant laisvės ir rūpesčio jausmą, kuris natūraliai kyla iš jų tarpusavio santykių.

II DALIS – PRAKTINIAI PAVYZDŽIAI IŠ VISO PASAULIO

Nors teorija padeda išsiaiškinti, ką reiškia aplinkos priežiūra ir kodėl ji svarbi švietime, būtent per praktiką valdymas tampa realus ir prasmingas jauniems žmonėms. Įvairiose šalyse ir švietimo aplinkose mokytojai, mokyklos ir bendruomenių organizacijos sukūrė praktinius būdus, kaip įtraukti mokinius į rūpinimąsi savo vietine aplinka. Šios iniciatyvos parodo, kaip tvarumo ugdymas gali pereiti nuo sąmoningumo ir mokymo prie atsakomybės, dalyvavimo ir veiksmų, išsiskynusių kasdieniame gyvenime.

Šiame skyriuje pateikti pavyzdžiai iliustruoja, kaip jauni žmonės išmoksta tapti gyvojo pasaulio globėjais tiesiogiai bendraudami su gamta ir savo bendruomenėmis. Jie parodo, kaip vystosi aplinkos valdymas, kai mokiniai dalyvauja stebint ekosistemas, prižiūrint natūralias erdves, prisidedant prie vietos iniciatyvų ir dalyvaujant bendruose sprendimų priėmimo procesuose. Užtuot sutelkus dėmesį į tolimas aplinkos problemas, šios praktikos pabrėžia vietos veiksmus, tęstinumą ir rūpestį, padedant studentams patirti save kaip pajėgius prisidedančius savo aplinkoje.

Čia pateikti atvejų tyrimai nėra skirti kaip fiksuoti modeliai, kuriuos reikia kopijuoti. Vietoj to, jie siūlomi kaip įkvėpimo ir apmąstymų šaltiniai. Kiekvienas pavyzdys parodo, kaip pedagogai pritaikė į valdymą orientuotą mokymąsi prie savo konkretaus konteksto, dirbdami su turimomis lauko erdvėmis, vietos partneriais ir bendruomenės poreikiais. Kartu jie parodo, kad aplinkosaugos ugdymas gali būti įvairių formų – nuo nedidelio masto mokyklų veiksmų iki platesnio bendruomenės bendradarbiavimo. Tyrinėdami šią praktiką, mokytojai kviečiami apmąstyti savo kontekstą ir apsvaistyti, kaip panašūs rūpesčio, atsakomybės ir dalyvavimo principai galėtų būti taikomi siekiant prasmingai ir ilgalaikiai remti jaunų žmonių įsitraukimą į tvarumą.

Ekologinių mokyklų programa

Ekologinių mokyklų programa yra viena didžiausių ir labiausiai nusistovėjusių sistemų visame pasaulyje, skirta *mokinių vadovaujama aplinkos priežiūrai* mokyklose. Ši programa, sukurta Europoje ir šiuo metu vykdoma daugiau nei 67 šalyse, padeda mokiniams pereiti *nuo sąmoningumo prie veiksmų*, nes padeda jiems struktūrizuoti įvertinti savo mokyklos aplinkosauginį veiksmingumą, nustatyti prioritetus (pvz., atliekų, energijos, vandens ar biologinės įvairovės) ir įgyvendinti realius pokyčius mokykloje ir bendruomenėje. Studentai formuoja *ekologinius komitetus*, vadovauja auditams, organizuoja kampanijas ir stebi patobulinimus, kad gautų apdovanojimus, tokius kaip tarptautiniu mastu pripažinta Žalioji vėliava. Dalyvavimas ne tik ugdo ekologines žinias, bet ir ugdo atsakomybę, lyderystę ir laisvę, nes mokiniai mato apčiuopiamus savo pastangų rezultatus savo mokykloje ir už jos ribų. Pavyzdžiui, Šiaurės Airijoje "Eco-Schools" programa išaugo nuo kelių mokyklų iki visapusiško nacionalinio dalyvavimo, mokiniai formavo tvarumo veiklą ir dirbo su vietos tarybomis, mokytojais ir bendruomenės partneriais ("Eco-Schools Northern Ireland"). pasikliauti našumu, konkurencija ar technologijomis. Šis metodas siūlo perkeliamus principus mokykloms ir švietimo įstaigoms, siekiančioms palaikyti ir tvariai sujungti jaunus žmones su savo kūnu, ritmu ir gamtos pasauliu.

Ispanija

Sevilijoje, Ispanijoje, vykdomas projektas "We Are Students Tackling Environmental WASTE" (OrgWASTE) tiesiogiai įtraukia vidurinių mokyklų moksleivius į organinių atliekų perdirbimo metodų kūrimą ir testavimą vietos bendruomenėse. Studentai mokosi praktinių metodų, tokių kaip *organinių atliekų kompostavimas*, *mažų vištienos kooperatyvų priežiūra ir terariumų kūrimas*, atliekų pavertimas *naudingais ištekliais*, tokiais kaip kompostas sodininkystei ar gyvulių pašarams. Įtraukiant studentus į praktinį darbą su biologinėmis sistemomis ir bendruomenės švietimu, šis projektas ugdo *praktinius jaunimo valdymo įgūdžius*, *aplinkosauginį sąmoningumą ir lyderystę*, paruošdamas juos įgyvendinti realius atliekų mažinimo sprendimus.

Kipras

Kipre "visos mokyklos požiūris" paverė pasirinktas valstybines mokyklas *gyvosiomis tvarumo laboratorijomis*. Nors ši iniciatyva apima energijos vartojimo efektyvumo ir žaliosios infrastruktūros atnaujinimą, ji taip pat *panardina mokinius į praktinį tvarumo mokymąsi*, kuris apima aplinkosaugos elgseną. Mokiniai liudija ir prisideda prie realių pokyčių, tokių kaip žali stogai ir energetikos sistemos, padėdami jiems *įsisavinti valdymą per patirtį ir pavyzdį*. Mokyklos įsitraukimas taip pat skatina mokinius grąžinti tvarumo praktiką į savo namus, sustiprinant, kad atsakomybė už aplinką apima ne tik klasę.

Jaunimo vadovaujamos vietos tvarumo kampanijos Europoje

Kai kurie "Erasmus+" ir jaunimo tinklai remia studentų vadovaujamus vietos žaliuosius projektus, kuriais jaunimas skatinamas *kurti, planuoti ir įgyvendinti tvarumo iniciatyvas* savo bendruomenėse. Pavyzdžiui, jaunimo klimato kaitos stovyklos Europoje padeda jauniems dalyviams tvarumo įgūdžius paversti vietos veiklos projektais, *didinant informuotumą savo miestuose ir mokyklose*, dažnai pasitelkiant informavimo veiklą, mokomąją medžiagą ir bendruomenės renginius. Šios iniciatyvos ugdo *jaunų žmonių balsą, valią ir pilietinį valdymą*, nes jie bendrauja su realia auditorija ir prisideda prie bendruomenės gerovės.

III DALIS – PAMOKŲ PLANAI IR NAUDINGA VEIKLA

1. MEDŽIŲ IDENTIFIKAVIMO PROJEKTAS GAMTOJE

PROBLEMA – Mažas studentų susidomėjimas supančia aplinka. Pastebėjome, kad mokiniai neatpažįsta medžių rūšių. Į medžio identifikavimo projektą integruojami dalykai – matematika, geografija, informatika, anglų kalba, biologija. Tikslas – ugdyti mokinių pažintinę ir aplinkosauginę kompetenciją, skatinant juos pažinti vietinę gamtą, atpažinti medžių rūšis, suprasti jų svarbą ekosistemoms ir žmonėms.

Uždaviniai:

- Apibūdinti ir palyginti medžių rūšis pagal nustatytus kriterijus;
- Analizuoti informacijos šaltinius bendradarbiaujant grupėse;
- Savarankiškai tirti aplinką naudojant surinktą teorinę medžiagą;
- Apibendrinti surinktą medžiagą ir parengti projekto pristatymą;
- Pasidalinkite projekto metu įgytomis žiniomis su klasės draugais. Dalyvaudamas projekte, mokinys:
- Dirbti grupėse ir mokytis tarpusavio bendradarbiavimo (komunikacinės, socialinės ir emocinės kompetencijos);
- Susipažinti su parko elgesio taisyklėmis (kognityvinė kompetencija);
- Vykdyti suplanuotas veiklas (komunikacines, pažintines, skaitmenines, socialines ir emocines, kūrybiškumo kompetencijas);
- Informacijos paieška bibliotekoje ir naudingose internetinėse platformose (skaitmeninės, komunikacinės kompetencijos);
- Atpažinti ir atskirti medžius (kognityvinė kompetencija);
- Plėsti savo žodyną naujais terminais (komunikacinės, socialinės ir emocinės kompetencijos);
- Gebėti palyginti ankstesnes ir naujai įgytas žinias (kognityvinė kompetencija);
- Pirstatykite surinktą medžiagą – sukurkite pristatymą apie medžius (kūrybiškumą, socialines ir emocines kompetencijas).
-

Projekto planas

- Įvadinė dalis: pristatoma projekto procedūra, tikslas, uždaviniai ir vertinimas. Interaktyvi mokinių apklausa apie medžius (pirma pamoka).
- Vaikai skirstomi į grupes – priskiriami grupių pavadinimai (pirma pamoka).
- Aptarkite, kokios medžiagos reikės konkrečiai veiklai (pirmoji pamoka).
- Nurodykite užduotis ir nustatykite užduočių atlikimo terminus. Pateikite literatūros sąrašą. Atlikite užduotis. (pirma pamoka). (antra pamoka).

- Peržiūrėkite parko saugos taisykles. Patyriminė veikla parke (antra pamoka).
- Projekto pristatymai savo klasei (trečia pamoka).
-

Projektui reikalingos medžiagos

- Popieriaus lapai (įvairių dydžių),
- Užrašų knygelė,
- Rašymo ir piešimo priemonės,
- Žirklys,
- Klijai,
- Matavimo juosta,
- Išmanieji įrenginiai,
- Kompasas,
- Projektorius,
- Garsiakalbiai.
-

Rekomenduojama literatūra studentams

- Kęstutis Kazimieras Vilkonis, "Lietuvos žaliasis rūbas", 2020.
- Šarūnas Baranauskas, "Medžiai. Vadovas pradedantiesiems" (Trees. A Beginner's Guide), 2019.
- Usborne, "Atraskite gamtą", 2019 m.
- Wojciechas Grajkowski, "Medžiai", 2018 m.
- Jen Green, "Medžių magija ir paslaptys", 2022 m.
- S. Paltanavičius, "Eikime į gamtą", Alma littera, 2021.
- Augalų anatomija ir fiziologija - http://old.kmaik.lt/e-mokymas/augalu_anatomija/fcontent.html
- Ir kiti informacijos šaltiniai.

Vertinimo kriterijai

Vertinimo kriterijai	5 balai Kriterijai visiškai įvykdyti.	4 taškai Ne visiškai aiškus įvykdymas,	3 taškai Ne iki galo aiškus įvykdymas,	2 taškai Yra neaiškumų,	1 balas Paviršutiniškas darbas, nuoseklumo ir
-----------------------------	---	--	--	-----------------------------------	---

	Pasirinkta tinkama strategija.	nedideli netikslumai.	netikslumai, bet ne esminis.	esminių netikslumų.	tvarkos stoka. Darbas pateiktas pavėluotai.
• Medžių rūšių aprašymas ir palyginimas					
• Užduočių paskirstymas grupėje, tarpasmeninis bendravimas					
• Teorinės medžiagos naudojimas					
• Pavestų užduočių atlikimas					
• Projekto pristatymo kokybė, pagrįstumas ir inovatyvumas					
• Aktyvumo lygis, problemų sprendimo būdų parinkimas					

1 PAMOKA – MEDŽIO ATPAŽINIMAS: VIKTORINA IR DARBAS SU MOKOMĄJA MEDŽIAGA

Pamokos metu mokytojas supažindina mokinius su projekto tema "Medžio identifikavimo projektas gamtoje", pristato projekto tikslą ir uždavinius, paaiškina projekto eigą.

Išsamiai paaiškinami vertinimo kriterijai: kas ir kaip bus vertinamas jų darbas, akcentuojant aktyvų dalyvavimą, grupės bendradarbiavimą, užduočių atlikimo kokybę ir galutinį projekto pristatymą. Siekdamas sudominti mokinius ir nustatyti jų pradines žinias, mokytojas atlieka trumpą interaktyvią apklausą (naudodamasis skaitmenine platforma, pvz., Kahoot, arba žodžiu pakeldamas rankas).

Apklaustos metu mokiniai atsako į klausimus apie pažįstamus medžius, jų savybes ir aplinkosauginę svarbą. Mokytoja motyvuoja mokinius sakydama: "Šis projektas padės jums tapti medžių identifikavimo ekspertais – išmoksite atpažinti medžius ir suprasti jų svarbą gamtai ir žmonėms." Po įžangos mokiniai suskirstomi į grupes. Kiekviena grupė pasirenka arba sugalvoja pavadinimą, susijusį su medžiais (pvz., "Ąžuolai", "Beržai", "Pušys", "Klevai"). Tai skatina studentų bendradarbiavimą, atsakomybės pasidalijimą ir priklausymą grupei, o tai bus svarbu viso projekto metu.

VIKTORINA "MEDŽIŲ PASAULIS"

<p>Kas kasmet susidaro kamiene ir padeda nustatyti medžio amžių?</p> <p>A) Mazgai B) Žiedai C) Pumpurai d) Filialai</p>	<p>Kas yra medis?</p> <p>A) Žolinis augalas B) Sumedėjęs augalas su kamienu C) Krūmas D) Samanos</p>
<p>Kuri medžio dalis sugeria vandenį ir mineralines maistines medžiagas?</p> <p>A) Karūna b) Lapai C) Šaknys D) Bagažinė</p>	<p>Kokia yra pagrindinė medžių svarba žmonėms?</p> <p>A) Puošia tik aplinką B) Gamina deguonį C) Suteikia tik pavėsį D) Neturi reikšmės</p>
<p>Kas vyksta lapuose fotosintezės metu?</p> <p>A) Gaminkite vandenį B) Gaminti deguonį ir maisto medžiagas C) Šaknys auga D) Šiukšlės kaupiasi</p>	<p>Kodėl medžiai yra svarbūs mažinant klimato kaitą?</p> <p>A) Nes jie yra gražūs B) Jie surenka anglies dioksidą C) Jie padidina temperatūrą D) Jie nenaudingi</p>
<p>Kuris medis Lietuvoje laikomas stiprybės simboliu?</p> <p>a) Beržas B) Pušis C) Ąžuolas D) Liepa</p>	<p>Kuris medis turi baltą, lupančią žievę?</p> <p>A) Klevas b) Beržas C) Pelenai D) Eglė</p>
<p>Kuo lapuočiai skiriasi nuo spygliuočių?</p> <p>A) Lapuočiai turi adatas B) Spygliuočiai rudenį meta lapus C) Lapuočiai rudenį numeta lapus D) Skirtumo nėra</p>	<p>Kuris medis turi palmatinius (rankos formos) lapus?</p> <p>A) Pelenai b) Klevas C) Liepa D) Alksnis</p>
<p>Ką reikia tvarus miško naudojimas?</p> <p>A) Pjovimas be apribojimų B) Miškų apsauga ir atsodinimas C) Pjauti tik senus medžius D) Miškų visai nenaudojimas</p>	<p>Kodėl nereikėtų sulaužyti jaunų sodinukų? A)</p> <p>Nes tai negražu B) Nes jie auga lėtai ir yra svarbūs ekosistemai C) Todėl, kad mokytojas tai draudžia D) Nes jie neturi lapų</p>
<p>Kuri veikla labiausiai kenkia miškui? A)</p> <p>Medžių sodinimas b) Šiukšlinimas C) Gamtos stebėjimas D) Žygiai takais</p>	<p>Kaip žmogus gali prisidėti prie miško išsaugojimo?</p> <p>A) Mažiau šiukšlių B) Rūšiuoti / perdirbti atliekas C) Sodinant medžius D) Visi atsakymai teisingi</p>
<p>Kas nutiktų, jei medžiai išnyktų? A) Niekas B) Deguonies kiekis sumažėtų</p>	<p>Kiek laiko gali gyventi ąžuolas?</p> <p>A) 50</p>

C) Klimatas pagerėtų D) Gyvūnų skaičius padidėtų	B) 100 C) Iki 500 ir daugiau D) 20
Kuris medis dažnai sodinamas miesto parkuose pavėsiui? A) Liepa B) Eglė C) Pušis D) Eglė	Kuris medis dažnai auga šalia vandens telkinių? A) Ažuolas B) Alksnis C) Pušis D) Klevas
Kaip vadinamas medžio baldakimas? A) Šaknys b) Bagažinė C) Šakų ir lapų derinys D) Žievė	Kodėl verta mokytis medžių pavadinimų? A) Už pažymį B) Pažinti gamtą ir ją saugoti C) Kad būtų lengviau piešti D) Todėl, kad mokytojas liepia
Kuri medžio dalis pirmiausia reaguoja į sausrą? A) Bagažinė b) Lapai C) Šaknys d) Vaisiai	Kuris medis dažniausiai auga smėlėtose vietose? A) Pušis B) Liepa C) Alksnis D) Klevas
Kuris medis geriausiai pritaikytas augti drėgnose vietose? A) Pušis B) Alksnis C) Ažuolas D) Eglė	Kodėl medžiai svarbūs gyvūnams? A) Tik kaip pastogė B) Kaip maisto ir buveinės šaltinis C) Tik pavėsiui D) Nesvarbu
Kokį poveikį medžiai daro miesto mikroklimatui? A) Padidinkite triukšmą B) Atvėsinkite orą C) Padidinkite taršą D) Sumažinkite deguonies kiekį	Kodėl svarbus miško šiukšlių sluoksnis? A) Nes tai gražu B) Todėl, kad apsaugo dirvą ir gyvybę C) Todėl, kad jis trukdo augti D) Todėl, kad jis neturi reikšmės
Kuri medžio savybė apsaugo dirvą nuo erozijos? A) Karūna B) Šaknų sistema C) Žievė d) Lapai	Ką medžiai veikia po lietaus? A) Padidinti potvynius B) Sulaikykite vandenį ir sumažinkite nuotėkį C) Išgarinkite visą vandenį D) Neturi jokio poveikio
Kuris miškas yra atsparesnis ligoms? a) Monokultūra B) Mišrių rūšių (įvairus) miškas C) Jaunas miškas D) Dirbtinis miškas	Kuriuo metų laiku geriausia sodinti medžius? A) Vasara b) Žiema C) Pavasaris arba rudenį D) Tik liepos mėn.

Antroje pamokos dalyje mokytojas dalija vadovėlius ir mokomąsias knygas apie medžius. Paaiškinama, kad pamokos metu mokiniai dirbs tik su pateikta mokomąja medžiaga, todėl jiems nereikės ieškoti informacijos bibliotekoje ar internete. Mokytojas kiekvienai grupei suteikia lotyniškus medžių pavadinimus ir paaiškina jų reikšmę, pabrėždamas, kad lotyniški pavadinimai yra tarptautiniai ir padeda tiksliai nustatyti augalų rūšis.

Dirbdami grupėse su vadovėliais, mokiniai atlieka užduotis: suranda savo grupei priskirtą lietuvišką medžio pavadinimą, nustato, ar medis lapuočių, ar spygliuočių, apibūdina pagrindines jo savybes ir užpildo pateiktas lenteles. Pamokos pabaigoje mokytojas su mokiniais aptaria atliktas užduotis, patikrina, ar informacija suprantama teisingai, paaiškina,

kad ši teorinė medžiaga bus naudojama vėlesnėse projektinėse pamokose, ypač patyriminių veiklų gamtoje metu.

1 uždutis

Platinami penki lotyniški medžių pavadinimai.

Medžio lotyniškas pavadinimas	Lietuviškas medžio pavadinimas	Medžių grupė (spygliuočių/lapuočių)

2 uždutis.

Mokslinė klasifikacija

Medžio pavadinimas	Karalystė	Padalijimas	Klasė	Poklasis	Šeima	Pošeimis	Gentis	Gabalai

3 uždutis. Atpažinkite ir užrašykite lietuviškus ir lotyniškus medžių pavadinimus pagal paveikslėlius

Recognize and write Lithuanian and Latin tree names based on pictures

4 uždutis. Užpildykite lentelę

Medžio pavadinimas	Šaknų sistema	Karūnos tipai	Gėlių forma	Vaisiai ir sėklos	Gyvenimo trukmė (metai)	Platumos zonos

Pamokos pabaigoje mokytojas apibendrina atliktą veiklą ir pasiektus rezultatus su mokiniais. Diskusijos metu mokiniai peržiūri viktorinos klausimus ir atsakymus, paaiškina neaiškias sąvokas ir pažymi, kuriose temose jų žinios buvo stipriausios, o kurias reikia toliau studijuoti. Mokytoja pabrėžia, kad viktorina padėjo ne tik patikrinti turimas žinias, bet ir pasiruošti tolimesniam kryptingam darbui su projektu. Aptardami darbą su vadovėliais, mokiniai nurodo, kokią informaciją jiems pavyko rasti apie priskirtus medžius, kokius naujus terminus išmoko ir kaip išskyrė skirtingas medžių rūšis. Mokytojas giria mokinių gebėjimą dirbti su pateiktais informacijos šaltiniais, tikslingai ieškoti reikalingos informacijos ir ją fiksuoti. Pamokos pabaigoje mokytojas skatina mokinius apmąstyti savo mokymąsi žodžiu užbaigiant sakinį: "Šiandien man labiausiai patiko..." arba "Grupėje aš išmokau ..." "Man buvo sunku...". Tokiu būdu mokiniai apmąsto savo mokymosi patirtį, o mokytojas gauna grįžtamąjį ryšį apie pamokos turinį ir mokinių įsitraukimą.

2 PAMOKA – SUSIPAŽINKIME SU PARKO MEDŽIAIS IR GAMTA

Integruota anglų kalbos, matematikos, geografijos, biologijos pamoka

Pamoka vyksta parke ar kitoje natūralioje aplinkoje, kurioje auga įvairios medžių rūšys. Pradžioje mokytojas primena saugaus ir atsakingo elgesio gamtoje taisykles, pabrėždamas, kad mokiniai yra gamtos svečiai ir privalo ją gerbti, negadinti augalų, nelaužyti šakų, nešiukšlinti. Mokytojas taip pat trumpai prisimena, kokios medžių rūšys buvo tiriamos ankstesnėse pamokose ir kaip šios žinios bus pritaikytos praktikoje.

Mokiniai dirba projekto pradžioje suformuotose grupėse. Kiekviena grupė parke ieško jiems priskirtų medžių rūšių ar artimiausio pavyzdžio. Remdamiesi išankstinėmis teorinėmis žiniomis, studentai stebi išorinius medžio bruožus: lapų formą, žievės spalvą ir tekstūrą, lajos tipą, kamieno storį, šakų išdėstymą. Biologijos integracijos metu studentai identifikuoja medžių rūšis, nustato, ar ji lapuočių, ar spygliuočių, aptaria jos augimo sąlygas ir vaidmenį ekosistemoje.

Geografijos integracijos metu studentai analizuoja, kur parke ar gamtinėje teritorijoje auga jų pasirinktas medis. Stebėdami aplinką, mokiniai atsižvelgia į reljefo ypatybes, dirvožemio drėgmę, apšvietimą ir netoliese esančias gamtines sąlygas. Naudodamiesi kompasu, mokiniai nustato pagrindines kryptis ir įvertina, kaip medžio augimo vieta susijusi su saulės spindulių poveikiu ir vėjo kryptimi. Be to, mokiniai dirba su žemėlapiais – pažymi savo medžio vietą parko ar vietovės žemėlapyje. Žymėdami medžių vietas, mokiniai mokosi orientuotis žemėlapyje, susieti realią vietą su jos vaizdavimu plane ir suprasti erdvinį ryšį tarp objekto ir jo aplinkos. Ši veikla lavina erdvinį mąstymą, gebėjimą naudoti geografinę informaciją ir supratimą, kaip gamtos reiškiniai ir žmogaus sukurtos schemos padeda apibūdinti ir analizuoti aplinką. 2, 3 užduotys.

Matematikos integracijos metu mokiniai atlieka praktinius matavimus ir skaičiavimus lauke. Mokiniai matavimo juosta išmatuoja pasirinkto medžio kamieno perimetrą ir įvertina medžio aukštį paprastais matavimo ir palyginimo metodais. Surinkti duomenys įrašomi į užduočių lapus ir vėliau lyginami su kitų grupių rezultatais. Mokiniai taip pat skaičiuoja, kiek žingsnių nuėjo nuo mokyklos iki parko ar pasirinktos studijų vietos. Remdamiesi žingsnių skaičiumi ir numatomu žingsnių ilgiu, mokiniai apskaičiuoja atstumą nuo mokyklos iki parko. Tai lavina gebėjimą pritaikyti matematinės žinias kasdienėse realiose situacijose. Atlikdami šias užduotis mokiniai mokosi tiksliai matuoti, fiksuoti skaitinius duomenis, atlikti paprastus skaičiavimus ir daryti išvadas (pavyzdžiui, kuris medis storesnis ar aukštesnis ir kaip atstumas ir aplinkos sąlygos gali paveikti medžių augimą). 2 užduotis.

Anglų kalbos integracijos metu mokiniai dirba su paruoštu užduočių lapu anglų kalba. Stebėdami parką ar gamtinę aplinką, mokiniai fiksuoja pagrindines oro ir aplinkos ypatybes: pažymi paros laiką, oro sąlygas, oro temperatūrą ir vėjo stiprumą. Atlikdami užduotį, mokiniai naudoja anglų kalbos žodyną, susijusį su oru ir metų laikais (pvz., oras, temperatūra, vėjas, saulėta, debesuota, šalta, šilta). 1 užduotis. Mokiniai anglų kalba rašo trumpas frazes ar sakinius, apibūdinančius esamas sąlygas, pavyzdžiui: "Oras debesuotas. Vėjuota." Tokiu būdu jie išmoka taikyti anglų kalbą praktinėje situacijoje, susieja ją su realia aplinka ir mato, kad užsienio kalba gali būti vartojama ne tik klasėje, bet ir gamtos mokymosi veikloje. Tai padeda praplėsti mokinių žodyną ir parodo, kad gamtos studijas galima integruoti su užsienio kalbų mokymusi.

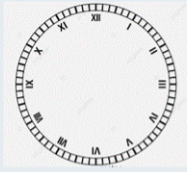
Biologijos integracijos metu studentai stebi su pasirinktu medžiu susijusią gyvybę ir atlieka paprastą biologinį tyrimą. Dirbdami grupėse, mokiniai ieško ir atpažįsta gyvus organizmus, kuriuos pastebi šalia medžio ar ant jo – tai gali būti vabzdžiai, vorai, paukščiai, kerpės, samanės ar kiti maži organizmai. Stebimi organizmai pažymimi užduočių lapuose ir, jei įmanoma, fotografuojami laikantis atsakingo ir saugaus elgesio gamtoje principų. Be to, mokiniai surenka nukritusius lapus nuo žemės (nenuplėšdami jų nuo medžio) ir palygina. Jie stebi lapų formą, dydį, paraštes, venaciją, spalvą ir tekstūrą. Remdamiesi stebėjimais, mokiniai užpildo lentelę, kurioje palygina surinktus lapus pagal nurodytus kriterijus. Ši veikla padeda mokiniams geriau suprasti medžių rūšių skirtumus ir išmolti atpažinti augalus pagal jų morfologines savybes. Atlikdami biologines užduotis mokiniai lavina stebėjimo, palyginimo ir analizės įgūdžius ir supranta, kad medis yra ne tik atskiras augalas, bet ir svarbi ekosistemos dalis, suteikianti buveinę kitiems organizmams. 4, 6 užduotys.

Pamokos pabaigoje mokiniai trumpai dalijasi savo pastebėjimais, paaiškina, kuo jų tyrinėjamas medis skiriasi nuo kitų, ir aptaria, kodėl svarbu pažinti ir saugoti medžius. Mokytoja apibendrina pamoką, pabrėždama, kad praktinis darbas gamtoje padėjo mokiniams geriau suprasti teorinę medžiagą ir sustiprino ryšį su aplinka.

1 užduotis

Telling the Time

Date:

Show the time on the analogue clock.

Show the time on the digital clock.

WEATHER OBSERVATIONS

Mark in the box what is the weather today and write in english

The temperature is: _____

When I go outside, It feels: (hot, warm, cool, cold, freezing)

Determine how strong the wind is: _____

2 užduotis.

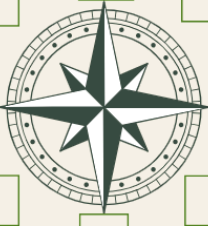
Use Google Maps to calculate the distance from the school to the park.

Mark how many steps you have taken (at the start of the route).

Set the starting direction of the route.

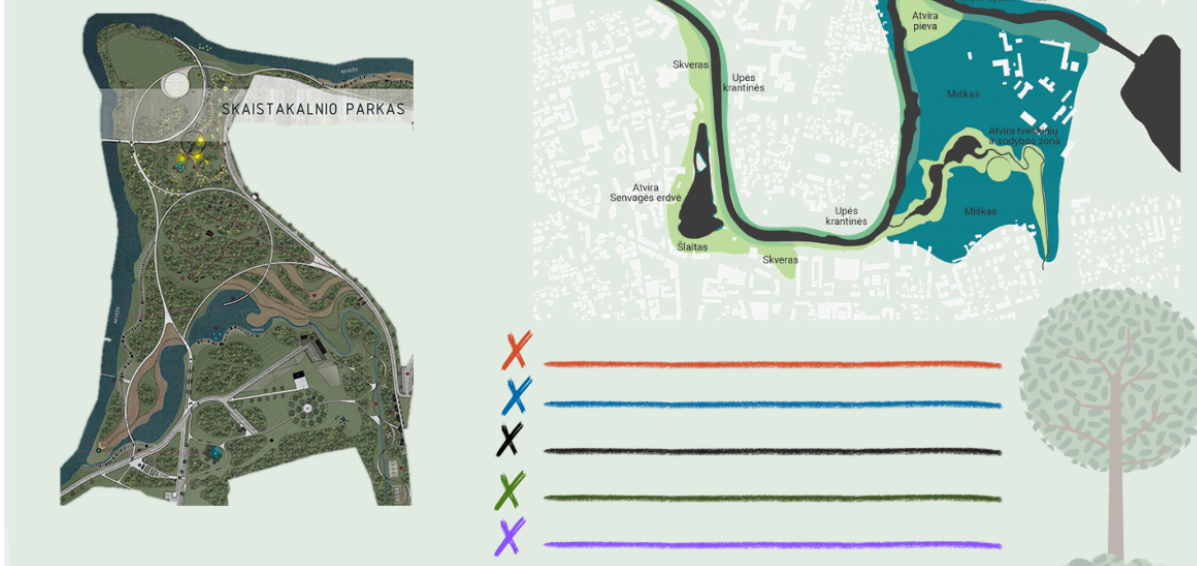

Mark how many steps you have taken (at the end of the route).

3 užduotis.

Mark the trees on the maps with different colors, indicating where they grow.

PROJEKTO PRISTATYMAS

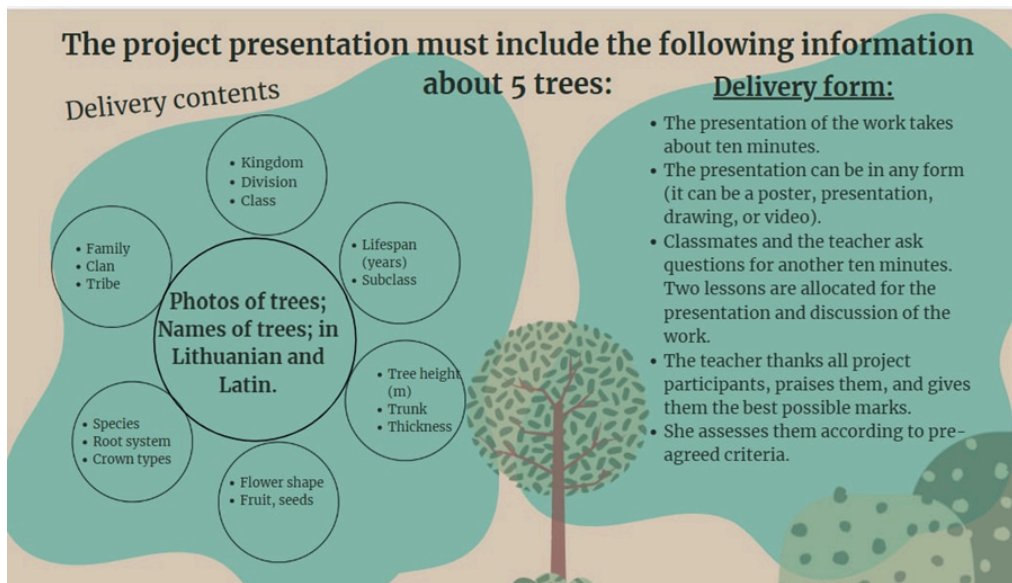
Baigę tyrimo ir informacijos rinkimo etapus, mokiniai paruošia savo projekto pristatymus ir pristato juos savo klasės draugams. Pranešimo tikslas – apibendrinti sukauptas žinias, pademonstruoti praktinio darbo rezultatus ir pasidalinti projekto metu įgyta patirtimi.

Mokiniai dirba tose pačiose grupėse, kurios buvo suformuotos projekto pradžioje. Kiekviena grupė parengia pristatymą apie pasirinktą medžių rūšį ir su tuo susijusius tyrimų rezultatus. Pristatymas gali būti pristatomas skaitmenine forma (pvz., skaidrėse) arba kaip plakatas. Mokiniai grupėje paskirsto vaidmenis – vieni yra atsakingi už informacijos pateikimą, kiti už vaizdinę medžiagą ar pristatymo srauto valdymą.

Pristatymo metu mokiniai sistemingai pateikia šią informaciją: nurodo medžio lietuviškus ir lotyniškus pavadinimus, apibūdina jo išorinius bruožus, augimo vietą ir sąlygas, pateikia matavimus ir stebėjimus. Taip pat pateikiami biologiniai stebėjimai apie organizmus, rastus šalia medžio ar ant jo, ir lapų palyginimo rezultatai. Nuotraukos, jei padarytos, įtraukiamos į pristatymą kaip vaizdiniai įrodymai.

Pristatymo metu mokiniai paaiškina, kokiais būdais atliko užduotis, su kokiais sunkumais susidūrė ir kaip juos sprendė. Klasės draugai skatinami užduoti klausimus, o pristatymo grupė išmoksta atsakyti argumentuotais atsakymais, pagrįsti savo išvadas ir įsiklausyti į kitų atsiliepimus.

Po kiekvieno pristatymo mokytojas pateikia grįžtamąjį ryšį, pabrėždamas stiprius darbo, pastangų, kūrybiškumo ir grupės bendradarbiavimo aspektus. Mokiniai taip pat kviečiami trumpai apmąstyti savo patirtį – įvardyti, kokių naujų dalykų jie išmoko, kas jiems pasirodė įdomiausia ir ką jie darytų kitaip, jei vėl vykdytų projektą. Šis pristatymo etapas padeda mokiniams ugdyti viešojo kalbėjimo, bendravimo ir kritinio mąstymo įgūdžius, ugdo pasitikėjimą savimi ir parodo, kad jų darbas yra prasmingas ir gali būti naudingas kitiems.

REFLEKSIJA

Pamokos (ar projekto) pabaigoje vyksta kolektyvinė refleksija, kurios metu mokiniai apmąsto savo mokymosi patirtį, įvertina savo darbą ir dalijasi išpūdžiais. Refleksija naudoja vaizdinę schemą, kurioje kiekvienas mokinys gali pasirinkti jam tinkamiausią refleksijos aspektą ir išreikšti jį žodžiu arba trumpu rašytiniu užrašu.

Mokiniai kviečiami pasidalinti tuo, kas jiems labiausiai patiko atliekant veiklą gamtoje ar klasėje. Jie įvardija savo **mėgstamas užduotis**, pavyzdžiui: medžio identifikavimas parke, matavimai, fotografavimas ar grupinis darbas. Mokiniai taip pat aptaria, **kas buvo sunku** – su kokiais iššūkiais jie susidūrė ir kam reikėjo daugiau pastangų ar laiko.

Refleksijos metu mokiniai svarsto, ko išmoko dirbdami grupėje, kaip buvo paskirstytos atsakomybės, ar pavyko susitarti ir bendradarbiauti. Jie taip pat vertina mokytojo pagalbą, nurodydami, **kaip mokytojas palaikė** mokymosi procesą – paaiškindamas užduotis, skatindamas jas, nukreipdamas teisinga linkme ar padėdamas spręsti problemas.

Svarbi apmąstymų dalis yra ateities planavimas. Mokiniai atsako, **ką jie norėtų daryti ateityje**, jei ši veikla ar projektas būtų pakartotas. Jie siūlo idėjas, kaip toliau tobulinti veiklą, papildomus dalykus, kuriuos norėtų išbandyti, ar temas, kurias norėtų giliau išnagrinėti.

3. GEOGRAFIJOS IR APLINKOSAUGINIO ŠVIETIMO PAMOKA SRITYJE "Gamtos detektyvai"

Pamokos tikslas : ugdyti mokinių gebėjimą matyti gamtinę aplinką kaip vieną ekosistemą, suprasti žmogaus ir gamtos tarpusavio santykį, formuoti atsakingą, tvarų elgesį lauke. Tyrinėdami mokiniai praktikuoja stebėjimą, tyrimą ir vertinimą, ugdo pagarbą gamtai ir supranta, kad kiekvienas žmogus yra atsakingas už jos išsaugojimą.

Pamokos tikslai

- Pripažinti mišką ar parką kaip gyvą biotinių ir abiotinių komponentų sistemą; Supraskite, kad miesto parke vyksta tie patys ekologiniai procesai kaip ir laukinės gamtos miške. Stebėdami mokiniai mokosi pastebėti gyvūnų ženklus, augalus ir mikrobuveines, kurių kasdieniame gyvenime paprastai nepastebima.
- Skatinkite mokinius analizuoti aplinkos reiškinius ir kelti hipotezes. Stebėdami gyvūnus, tyrinėdami augalus ar tyrinėdami aplinką, jie daro įrodymais pagrįstas išvadas, lavina kritinį mąstymą ir tyrimo įgūdžius.
- Stiprinkite komandinį darbą ir bendravimą. Veikla sukurta taip, kad mokiniai dalintųsi vaidmenimis, bendradarbiautų, keistųsi pastebėjimais ir priimtų bendrus sprendimus, mokytųsi atsakomybės, pagarbiai dialoguotų ir klausytųsi.
- Formuoti vertybes ir aplinkosauginį sąmoningumą. Per asmeninį kontaktą, pvz., "Medžio draugo" veiklą, mokiniai mokosi ne tik pažinti gamtą, bet ir ją gerbti, suprasti jos trapumą ir svarbą žmogaus gyvenimui.
- Greitas apmąstymas ir asmeninis įsipareigojimas. Galiausiai mokiniai apmąsto, ko išmoko ir kaip jie gali pakeisti kasdienį elgesį, kad padėtų apsaugoti gamtą.

Ugdomos kompetencijos

- Kognityvinis: gamtos objektų ir reiškinių stebėjimas, lyginimas, analizė; suprasti ekosistemų funkcionavimą ir žmogaus poveikį.

- Bendravimas: diskusijos komandose, atradimų pristatymas, idėjų formulavimas žodžiu ir raštu, aiškiai ir pagarbiai reikšti nuomonę.
- Socialinis ir pilietinis: bendradarbiavimas, susitarimų laikymasis, atsakomybės prisiėmimas už bendras užduotis, gamtos apsaugos pripažinimas pilietine pareiga.
- Kūrybiškumas: komandos simbolių išradimas, kūrybinių sprendimų paieška, gamtos interpretavimas per kalbą ar vaizdus.
- Asmeninis: savirefleksija, pasitikėjimas savimi, atsakomybė už savo veiksmus, savęs supratimas kaip gamtos dalis.

Task 1.

Team identity

Team name: _____

Slogan: _____

Names and roles of members:

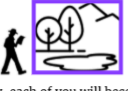
1. _____ (captain)
2. _____ (secretary)
3. _____ (photographer)
4. _____ (nature observer)
5. _____ (creative artist)

Coat of arms (drawn below or on a separate sheet):

Pradžia – tono nustatymas. Mokytojas paaiškina, kad šiandien mokymasis vyks lauke. Kiekvienas mokinys tampa "gamtos detektyvu" – stebėtoju, tyrėju ir kūrėju, kurio užduotis – pastebėti, suprasti ir gerbti aplinką. Saugumo ir atsakomybės taisyklės

aptariamoms kartu: būkite su grupe, klausykite suaugusiųjų, nepalikite šiukšlių, nieko neskinkite, netrukdykite nei augalams, nei gyvūnams. Mokiniai skatinami paaiškinti kiekvienos taisyklės prasmę, pareigą paverčiant supratimu.

Nature detectives in Rozalimas

Today, each of you will become a nature detective – an explorer, observer, researcher, and creator. Exciting tasks await you, which will help you get to know the forest, its inhabitants, and the secrets hidden in every path or tree shadow better.

During the hike, you will work in teams – together you will look for animal tracks, collect interesting items, observe the environment, and share your discoveries. Don't forget to listen, look, smell, take pictures, and – most importantly – cooperate!

Our goal is not only to have fun in nature, but also to become its friends: to notice its beauty, understand its importance, and learn to protect it. Good luck exploring, hikers! Let's go – into the world of nature adventures!

RULES OF THE MARCH

How to behave in nature and complete tasks
General behavior during the hike:
Let's walk together – don't stray from the group and stay together.
Listen to teachers and guides – they care about your safety.
Respect nature – do not break branches, disturb animals, or leave litter behind.
Speak quietly – so as not to disturb nature and to be able to hear its sounds.
Stay on the trail – do not go into dense forests or behind fences, do not cross boundaries.

Rules for completing tasks:
Work as a team – everyone participates, we divide up the roles.
Use your eyes, ears, and heart – observe, listen, notice.
Record your answers – write, draw, take photos, but do not pick anything.
Create respectfully – coats of arms, poems, ideas – without mockery or rushing.
Keep your task sheet – you will present it at the end of the hike.

Safety reminder:
Drink water, protect yourself and others from overheating.
If something happens, immediately inform an adult.
If you lose your team, stay where you are and call for help.

Komandos formavimas. Mokiniai sudaro tyrimo grupes. Kiekviena komanda pasirenka pavadinimą, šūkį ir vaidmenis (lyderis, registratorius, laikrodininkas ir kt.) ir sukuria paprastą komandos emblemą. Šis etapas skatina emocinį įsitraukimą, komandinę dvasią ir kūrybiškumą.

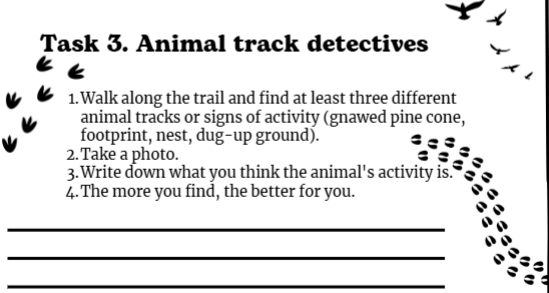
Gamtos detektyvai Rozalime

Task 2. What is a forest?

Think of and write down the simplest but most accurate answer to the question "What is a forest?"
Add three sentences explaining how forests are useful to humans and animals.

Task 3. Animal track detectives

1. Walk along the trail and find at least three different animal tracks or signs of activity (gnawed pine cone, footprint, nest, dug-up ground).
2. Take a photo.
3. Write down what you think the animal's activity is.
4. The more you find, the better for you.

Kas yra miškas?

Komandos bando apibrėžti "mišką" vienu prasmingu sakiniu ir išvardyti naudą žmonėms ir laukinei gamtai. Diskusija rodo, kad miškas yra daugiau nei medžių rinkinys – tai sudėtinga sistema, turinti ekologinę, socialinę ir ekonominę vertę.

Stebėjimas ir gyvybės ženklai

Net jei gyvūnai nematomi, ženklai išlieka. Mokiniai ieško pėdsakų, apgraužtų kankorėžių, lizdų, urvų, išmatų, plunksnų ir kt., juos fotografuoja ir kelia hipotezę, kurios rūšys juos paliko. Veikla lavina atidžiai stebėti, kurti hipotezes ir suvokti, kad žmonės yra tik viena ekosistemos dalis.

Task 4. Find me in nature

Find, collect, or photograph and mark all of the items listed

- 2 items that are green
- Something very soft
- Something round
- A flower
- Something brown
- Something heavy
- Something very light
- An object smaller than your thumb
- Something that starts with the letter k
- Something that smells very good

Task 5. Tree friend

Choose the tallest tree:
Measure its circumference with your hands and take a photo.
Find out whether it is deciduous or coniferous.
Come up with a name for it and explain why you like it.
Examine the area around the tree to see if there are any anthills, moss, or mushrooms.

Sensorinė medžioklė – "Surask mane gamtoje"

Mokiniai ieško objektų, atitinkančių tam tikras savybes – spalvą, svorį, tekstūrą, kvapą – naudodamiesi tik pojūčiais, nieko nerinkdami ir nepažeisdami. Jie sužino, kad tyrimas gali būti pagarbus.

Medžio draugas – asmeninio ryšio kūrimas

Kiekviena komanda pasirenka vieną medį, išmatuoja jo apimtį, identifikuoja rūšį, suteikia jai pavadinimą ir užrašo, kas gyvena ant jo ar aplink jį. "Priimdami" savo medį, mokiniai praktikuoja lėtą stebėjimą ir ugdo emocinį prisirišimą prie gyvo organizmo.

Kalbos ir logikos užduotys. Mokiniai iššifruoja paslėptas patarles, analizuoja savo vardus gamtos ryšiams ir interpretuoja gamtos tematikos posakius, integruodami geografiją su kalba ir kultūra.

Patarlių pavyzdžiai (iššifruoti):

- Kas saugo gamtą, saugo save.
- Ten, kur auga medis, žmogus ilsisi.
- Gamta paklūsta tik tiems, kurie jos klauso.
- Gamta yra vienintelė knyga, kurios kiekvienas puslapis yra prasmingas.
- Gamta yra knyga, kurią reikia teisingai perskaityti ir suprasti.
- Žmogaus elgesys gamtoje yra jo sielos veidrodis.

Gamtos detektyvai Rozalime

Task 6. What do your names hide?

Write down the names of all your team members.
Fill in the table

Name	Animal	Plant	City	River
Liepa	Liūtas	Lazdynas	Lazdijai	Lėvuva

Pamokos pabaiga

"Bingo" ir refleksija. Trumpas bingo žaidimas skatina dalytis atradimais ir įsivertinti. Galiausiai mokiniai duoda konkrečius pažadus: "Aš visada parsinešiu savo šiukšles namo", "Pasakysiu draugams, kad neskintų gėlių" ir pan. Mokytojas baigia pagrindine žinia: elgesys gamtoje atspindi asmenines vertybes; Saugodami gamtą saugome save.

BINGO

Find someone who has been in this forest before	Find someone who knows what an ash tree looks like	Find someone who can show you where north is	Knows the names of 3 different trees and can point them out
Who knows how to make a bonfire	Who has slept in a tent in the forest?	Who has eaten strawberries straight from the forest?	Who likes picking mushrooms?
He has eaten blueberries straight from the bush.	Enjoys walking in the forest	Knows how to use a compass	Likes to explore what lies beneath stones
Has seen a deer or a fox in nature	You have a photo of nature on your phone, you have to show it	Can you explain why forests are important?	Can you tell a joke about nature?